

05.10.2023

OPS 2024-2027: Avoimet kurssikirjat mahdollistavat paljon

Jyväskylän yliopiston OPS-työ 2024–2027 on käynnissä ja on hyvä aika pohtia vaihtoehtoja kurssikirjallisuudeksi. Open access -kirjat eli avoimet kirjat ovat käyttökelpoisia esimerkiksi silloin, kun halutaan kiinnittää erityistä huomiota kurssimateriaalin hyvään saatavuuteen.

Kuva: Tim Mossholder/Unsplash

Keväällä 2023 julkaistussa [Jyväskylän yliopiston oppimateriaalien avoimuuden linjauksessa](#) kannustetaan hyödyntämään opetuksessa ja kurssimateriaalina laadukkaita, avoimia oppimateriaaleja. Myös ostettujen elektronisten kurssikirjojen saatavuuden huomioiminen on tärkeää ja niiden valintaan onkin tarjolla työkaluja ja neuvontaa.

Saatavuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että tieto tai palvelu on käytettävissä haluttuun aikaan. Saatavuuden lisäksi avoimet kirjat yhdessä muiden avointen oppimateriaalien kanssa poistavat laajemminkin oppimisen esteitä sekä tukevat jatkuvaa oppimista.

Avoimen tiedon keskuksen saatavuustiimi [hankkii](#) elektronisia ja painettuja kirjoja, lehtiä ja tietokantoja kirjaston kokoelmiin ja laitoksille. Tiimi huolehtii myös yliopiston tiedekuntien opetussuunnitelmiin kuuluvan kurssikirjallisuuden hankkimisesta.

Kurssikirjallisuus hankitaan ensisijaisesti elektronisena ja saatavuustiimi auttaakin mielellään e-aineistojen saatavuuden kartoittamisessa ja neuvoo lisenssikysymyksissä. Sopivan e-kurssikirjan valinta voi joskus olla haasteellista esimerkiksi korkeiden kustannusten tai monenkirjavien käyttöoikeuksien vuoksi. OPS-uudistuksen lähestyessä käyttöönottoa voitaisiin pohtia sitä, olisiko avoimista kirjoista tueksi tai korvaajaksi perinteiselle ostetulle kurssikirjallisuudelle.

Avoin kirja kurssikirjana

Avoimet kirjat ovat osa verkossa maksuttomaan käyttöön joko kokonaan vapaasti tai vähin rajoituksin annettuja digitaalisia avoimia oppimateriaaleja. Muita tällaisia oppimateriaaleja ovat esimerkiksi kokonaiset kurssit, videot tai artikkelit.

Avoimia tieteellisiä kirjoja julkaisevat esimerkiksi monet yliopistot ja tiedekustantamot. Avointen oppimateriaalien kirjastoa Suomessa kehittää opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus ja CSC – Tieteen tietotekniikan keskus. Oppimateriaalien käyttöä ohjaavat

yleensä [Creative Commons -lisenssit](#).

Avointen kirjojen käytössä kurssikirjoina on monia etuja. Opiskelijan näkökulmasta niitä ovat esimerkiksi rajoittamaton yhtäaikaisten käyttäjien määrä sekä usein laajat mahdollisuudet ladata ja tulostaa sisältöjä. Jos kurssille osallistuu myös muita kuin Jyväskylän yliopiston opiskelijoita, myös heillä on pääsy materiaaleihin. Avoimissa kirjoissa ei ole myöskään laina-aikoja, eikä niitä tarvitse jonottaa. Ehkä yllättävää, mutta näin on monien ostettujen e-kirjojen kohdalla.

Aineistot ovat opiskelijoiden käytettävissä myös valmistumisen jälkeen, eli silloin kun yliopiston verkkotunnukset eivät ole enää voimassa. Avoimet kirjat tukevatkin näin osaltaan jatkuvaa oppimista. Avoimia kirjoja voi myös käyttää uudelleen eri tavoin, esimerkiksi luoda uutta avointa sisältöä CC-lisenssien puitteissa.

Jos kurssikirjavalintasi osuu avoimeen kirjaan, [ilmoitathan siitä saatavuustiimillemme](#), joka varmistaa kurssikirjan löytymisen myös JYKDOKin kautta.

Avoimia kirjoja ja muita tiedonlähteitä

Avoimia kirjoja on saatavilla verkossa useissa eri palveluissa. Alla on muutamia esimerkkejä kotimaisista ja ulkomaisista palveluista.

JYKDOK Finnan Avoimet oppimateriaalit -välilehdeltä löydät Avointen oppimateriaalien kirjastoon tallennettuja oppimateriaaleja. Käytössäsi välilehdellä ovat oppimisen hakurajaimet. Avoimet oppimateriaalit kirjastolla on myös oma käyttöliittymä .
JYX-julkaisuarkisto sisältää Jyväskylän yliopistossa tuotettuja tai sen kokoelmista digitoitua muotoon muutettuja aineistoja. Pääosa aineisto on avoimesti kaikkien saatavilla. Mukana on kuitenkin jonkin verran myös tekijänoikeudellisista syistä käyttöoikeuksiltaan rajoitettua aineistoa. Avoimia kirjoja löydät kohdasta E-kirjat . Hyödynnä myös avoimet artikkelit esimerkiksi oheismateriaalina! JYU Studies on vuonna 2022 perustettu avoin, yliopistomme kaikille yksiköille tarkoitettu avoin verkkojulkaisusarja. Sarjassa ilmestyvät teokset ovat välittömästi ja avoimesti saatavissa.
Helda open books -kokoelma nostaa esiin laadukkaan valikoiman Helsingin yliopiston tutkijoiden avoimia monografioita ja kokoomateoksia.
DOAB on hakupalvelu, joka indeksoi ja tarjoaa pääsyn tieteellisiin, vertaisarvioituihin Open Access -kirjoihin ja auttaa käyttäjiä löytämään luotettuja Open Access -kirjojen julkaisijoita. Kaikki DOAB-palvelut ovat maksuttomia ja kaikki data on vapaasti käytettävissä.
InTech Open Access Books -palvelussa on vertaisarvioituja Open Access -kirjoja luonnontieteistä, teknologiasta, terveystieteistä sekä humanististen ja yhteiskuntatieteiden aloilta.
Open Access Books on JSTOR -palvelu sisältää tuhansia Open Access -kirjoja erityisesti humanistisilta ja yhteiskuntatieteellisiltä aloilta.
Open Textbook Library -palvelussa tekijät ja kustantajat ovat lisensoineet avoimet oppikirjat vapaasti käytettäväksi, muokattaviksi ja jaettaviksi.

Jyväskylän yliopiston [Avoin oppiminen](#) -sivustolta löydät tietoa esimerkiksi oman oppimateriaalin avaamisesta. Avoin oppiminen tarkoittaa oppimaan pääsemisen ja osallisuuden laajentamista suurelle yleisölle. Siihen kuuluvat mm. avoimet oppimateriaalit sekä avoimet oppimis- ja opetuskäytänteet. [Lue myös aiemmin OSC Blogissa ilmestynyt kirjoitus aiheesta](#).

Avoimista kirjoista kurssikirjoina voit lukea myös Tampereen yliopiston oppaasta [Opettajan palvelut: Avoimet kirjat kurssikirjoina](#). Oppaasta löydät myös kriteereitä avoimen kirjan luotettavuuden arviointiin, kuten esimerkiksi sen, löytyykö teos tai kustantaja jostakin vertaisarviointia edellyttävästä tietokannasta, kuten Scopus tai DOAB.

Avoimen verkon materiaalien etsinnästä voit lukea esimerkiksi Laurea AMK:n oppaasta Oppimateriaalien valinta ja käyttö AMKien yhteisillä verkko-opintojaksoilla - [Opas opettajille: Avoimen verkon aineistojen etsiminen](#).

OPS-uudistuksen kurssikirjallisuus kerätään keskitetysti, käytössä myös valitsijatunnukset

OPS-uudistuksen yhteydessä Avoimen tiedon keskuksen saatavuustiimi kerää keskitetysti kurssikirjavaatimukset ja tentaattorikappaletoiveet laitoksilta. Takaraja kirjallisuuden ilmoittamiseen tulee olemaan vuoden 2024 maaliskuun loppupuolella. Saatavuustiimi viestii tietojen keräystavasta ja aikataulusta tarkemmin lähempänä vuodenvaihdetta. [Lisätietoja kurssikirjallisuuden hankinnasta, esimerkiksi hankintamääristä löydät kirjaston sivuilta](#).

Ostettavan e-kirjan lisenssin sopivuus kurssikirjakäyttöön on hyvä varmistaa ennen lopullista valintaa ja hankintaehdotuksen tekemistä, jos mahdollista. Saatavuustiimi tarjoaa mahdollisuuden päästä **valitsijatunnuksilla** itse selailemaan kahden e-kirjatoimittajan, GOBIn ja Ellibsin, verkkokauppojen valikoimaa ja tarkistamaan kirjan sekä sen lisenssin sopivuuden ennen lopullista päätöstä.

Valitsijatunnuksia voit tiedustella sähköpostilla osoitteesta hank-esitys@library.jyu.fi.

Kirjatilauksia tunnuksilla ei pysty tekemään. Voitkin lähettää haluamasi teoksen tiedot kirjastolle OPS-uudistuksen yhteydessä keskitetyssä tiedonkeräyksessä tai [hankintaehdotuslomakkeella](#).

Kirsi Laasasenaho

Palvelupäällikkö

Avoimen tiedon keskus

Haluatko kirjoittaa OSC Blogiin? Ota yhteyttä julkaisukoordinaattori [Sini Tuikkaan](#).

Blogiteksti on lisensoitu [Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä](#).